

3. 3. 2023

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Změna moderace smluvní pokuty jako další rána pro věřitele

Nejvyšší soud se ve svém novém rozhodnutí sp. zn. 31 Cdo 2273/2022 ze dne 11.1.2023 odklonil od své dosavadní a ustálené rozhodovací praxe ohledně posuzování přiměřenosti smluvní pokuty a její moderace a přijal postup nový, který dle našeho názoru bohužel povede v praxi k významnému zpomalení vymáhání smluvních pokut a popření smyslu institutu smluvní pokuty.

Obsah nového soudního rozhodnutí

Nejvyšší soud dovodil, že postup při moderaci podle § 2051 o. z. lze nově rozlišit na následující fáze (kroky):

1. Soud při využití interpretačních pravidel stanovených v § 555 a násl. o. z. nejprve zjistí, jakou funkci měla smluvní pokuta plnit.
2. Poté se soud bude zabývat konkrétními okolnostmi s přihlédnutím ke zjištěné funkci smluvní pokuty. Zřetel přitom vezme na všechny okolnosti konkrétního případu, přičemž zohlední:
 1. okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty, a k tomu **nově**
 2. **okolnosti, které byly dány při porušení smluvní povinnosti,**
 3. **okolnosti nastalé později, mají-li v samotném porušení smluvní povinnosti původ**

Dospěje-li soud k závěru, že smluvní pokuta není nepřiměřená / nepodaří-li se mu na základě provedeného dokazování objasnit rozsah následků porušení smluvní povinnosti ve sféře věřitele, aby mohl učinit právní závěr o nepřiměřenosti nároku ze smluvní pokuty, nemůže nárok věřitele na smluvní pokutu snížit.

3. Pokud však soud dopěje k závěru, že smluvní pokuta je nepřiměřená, soud sníží smluvní pokutu na přiměřenou výši (spravedlivou *in concreto*) se zřetelem k těm funkcím, které má plnit, a s přihlédnutím k hodnotě a významu zajišťované povinnosti. Je přitom limitován výší škody vzniklé do doby rozhodnutí porušením povinnosti, na kterou se smluvní pokuta vztahuje.

Právní věta rozhodnutí je následující: *“Přiměřenost smluvní pokuty ve smyslu § 2051 o. z. se posuzuje s ohledem na to, jakým způsobem a za jakých okolností nastalo porušení smluvní povinnosti utvrzené smluvní pokutou a v jaké míře se dotklo zájmů věřitele, které měly být sjednáním smluvní pokuty chráněny. Soud nezkoumá nepřiměřenost ujednání o smluvní pokutě, nýbrž nepřiměřenost konkrétního nároku na smluvní pokutu. Přihlédne přitom nejen k okolnostem známým již v době sjednávání smluvní pokuty, ale též okolnostem, které zde byly při porušení smluvní povinnosti, jakož i k okolnostem, které nastaly po jejím porušení, mají-li v porušení smluvní povinnosti nepochybně původ a byly-li v době porušení povinnosti předvídatelné.”*

Dosavadní praxe

Nejvyšší soud se tak odklonil od své ustálené rozhodovací praxe, ve které zkoumal především okolnosti známé již v době sjednávání smluvní pokuty - viz například série rozhodnutí týkajících se

přiměřenosti výše sazby smluvní pokuty, od 0,1 % dlužné částky denně (29 Cdo 3667/2010) po 3 % dlužné částky denně (30 Cdo 2247/99). Judikatura se nicméně ustálila na „bezpečné“ horní hranici 0,5 % dlužné částky denně (např. 33 Cdo 1682/2007).

Dosavadní judikatura tak dávala kontrahentům poměrně jednoznačný a jednoduchý návod, jak si smluvní pokutu sjednat platně tak, aby nebyla později soudem zmoderována. To už ale nově neplatí. Tím, že soudy budou nově při moderaci posuzovat i okolnosti po okamžiku uzavření ujednání o smluvní pokutě, v podstatě padá jistota, že nebude smluvní pokuta zmoderována. A nejedná se o jediný negativní důsledek nového rozhodnutí.

Negativní důsledky nového posuzování přiměřenosti smluvní pokuty

Předně je třeba uvést, že odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu je kvalitní, a tento článek nemá za ambici s odůvodněním přílišně polemizovat co do jím nabízeného výkladu. Chceme však upozornit na praktické důsledky takovéto významné změny v rozhodování soudů, které možná při poradách na Nejvyšším soudu nezazněly nebo nebyly dostatečně reflektovány.

Co tedy bude rozhodnutí Nejvyššího soudu pro praxi znamenat?

Nejistotu. Jak již uvádíme výše, dosavadní judikatura dávala účastníkům smluvních vztahů relativně jednoduchý návod. Pokud smluvní strany (hovoříme-li o rovnocenných obchodních partnerech) chtěly utvrdit smluvní povinnost, sjednaly si smluvní pokutu někde v rozmezí mezi 0,1 % až 0,5 % z dlužné částky denně a měly k dispozici desítky let ustálenou judikaturu tuto výši posvěčující. To nově padá, protože soudy budou posuzovat i později nastalé okolnosti, nejen například výši denní sazby smluvní pokuty. Dotaženo do důsledku znamená nová logika posuzování přiměřenosti smluvní pokuty, že smluvní strany mají jistotu, že výše smluvní pokuty nebude zmoderována jen v případě, že bude sjednaná smluvní pokuta nižší než škoda způsobená porušením utvrzované povinnosti.

Popření smyslu smluvní pokuty. Smluvní pokuta by měla plnit funkci utvrzovací a funkci paušalizované náhrady škody. Nové rozhodnutí tyto funkce dle našeho názoru popírá. Jednoduše řečeno, věřitel si smluvní pokutu ve smlouvě vymínil proto, že mu na splnění jí utvrzované povinnosti z libovolného důvodu záleží, a protože chce mít jistotu, že v případě porušení této povinnosti nebude muset prokazovat, jaká škoda mu vznikla, ale pouze to, že došlo k porušení utvrzené povinnosti. Dlužník ale bude nově navrhopvat moderaci smluvní pokuty z toho důvodu, že přeci porušením věřiteli žádná škoda nevznikla (a smluvní pokuta je tak nepřiměřená), a tato skutečnost bude předmětem dokazování. Pak si ale věřitel nemusel smluvní pokutu vůbec sjednávat, protože prokazování výše vzniklé škody se stejně nevyhne. A na to navazuje asi nejzásadnější dopad tohoto rozhodnutí.

Výrazné navýšení procesní zátěže. Aby soud vůbec mohl posoudit okolnosti, které byly dány při porušení povinnosti, a okolnosti nastalé později, budou muset tyto okolnosti být prokazovány. Vzhledem k tomu, že soudy mají posuzovat, v jaké míře se porušení povinnosti dotklo zájmů věřitele, znamená to jinými slovy prokazování výše škody způsobené věřiteli porušením povinnosti utvrzené smluvní pokutou. Jinak řečeno, i v případě sjednané smluvní pokuty může nově být prováděno dokazování v rozsahu běžného nároku na náhradu škody, aby soud vůbec mohl posoudit, zda je smluvní pokuta přiměřená. Je pravdou, že důkazní břemeno k prokázání okolností odůvodňujících moderaci smluvní pokuty tíží žalovaného, z praktického hlediska povede rozhodnutí Nejvyššího soudu ale k tomu, že žalovaní, kteří mají zájem na co nejdelším vedení řízení proti nim, budou navrhopvat kvanta důkazů, případně navrhopvat, aby si důkazy vyžádal soud od žalobce postupem dle § 129 odst. 2 o.s.ř. To nejen výrazným způsobem prodlouží řízení před soudem prvního stupně, který se bude muset s důkazními návrhy vypořádat, ale navyšuje to i pravděpodobnost vzniku procesní vady a následného zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně soudem odvolacím. Z doposud jednoduchého řízení na zaplacení smluvní pokuty se tak stane monstrproces trvající několik let.

Závěrem

Nejvyšší soud samozřejmě nemůže vykládat právo pouze tak, aby výklad vyhovoval praxi (od toho je případná změna zákona). Na druhou stranu by ale změně po desítky let ustáleného rozhodování měla předcházet analýza praktických důsledků takové změny. Nezbývá než doufat, že budou následovat rozhodnutí další, která dále upřesní postup soudů při posuzování přiměřenosti smluvní pokuty a která ze smluvní pokuty opět udělají použitelný institut.

Mgr. Lukáš Vacek,
advokátní koncipient

Antonín Čermák,
paralegal

AegisLaw

Aegis Law, advokátní kancelář, s.r.o.

Jungmannova 26/15
110 00 Praha 1

Tel: +420 777 577 562
Email: office@aegislaw.cz

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. - zápis jednatelského oprávnění do obchodního](#)

rejstříku

- Předběžné opatření a další instituty k ochraně věřitelů při přeměnách
- Promlčení zápůjčky bez určení splatnosti v judikatuře Nejvyššího soudu
- Rozvod s mezinárodním prvkem a související otázky péče o děti a výživného
- Příkaz a příkaz na místě v přestupkovém řízení vedeném orgány inspekce práce
- Letiště a letecké stavby